

Prøglas

Vypracoval : Igor Greif
Trieda : I.C

Proglas

„Evanjeliu svätému som Predslovom :
ako nám dávno sľubovali proroci,
prichádza Kristus zhromažďovať národy,
pretože svieti svetlom svetlu celému.“

- V stredovekej literatúre sa do popredia dostáva práve náboženská tematika, ani Proglas nie je výnimkou. Dozvedáme sa to v prvom verši, kde autor upozorňuje na súvislosť Proglasu s hlavnou literárnou autoritou stredoveku, Bibliou – evanjelium je časť Nového zákona.

- Kristus je hlavný symbol kresťanstva. Autor chcel symbolicky zosobniť kresťanstvo v Kristovi ako niečo nadpozemské, čo prichádza a zjednocuje národy. Kresťanstvo je podľa autora tiež svetlo, ktoré svieti celému svetlu. Je to svetlo duchovného života, ktorý autor vidí práve vo viere (to však neznamená, že ateisti alebo predstavitelia iných vierovyznaní nemajú duchovný život !!!). Náboženská symbolika, oslavovanie kresťanstva – je ďalším znakom stredovekej lit.

(Vieme, že v stredoveku sa Európa a celý dovtedy známy svet, delil na krajiny kresťanské a pohanské. Aj Veľká Morava bola na počiatku pohanská. Ku kresťanským krajinám patrili vtedajšie veľmoci, už sám Rastislav pochopil, že ak chce, aby Veľká Morava jestvovala aj v budúcnosti, tak musí prijať kresťanstvo – s tým súvisí aj príchod kresťanských misií na naše územie – i najvýznamnejšej z nich byzantskej misie.)

Autor nepriamo prirovnáva pohanskú minulosť k obdobiu duchovnej tmy. Preto kresťanstvo (ako zosobnenie žiarivého svetla) zjednocuje národy, je to dar od Boha, ktorý nás vyviedol z temnoty.

„To v našom siedmom tisícročí stalo sa.“

- tzv. hádankový verš nám prezrádza približný vznik Proglasu (7. tis. v byzantskom kalendári = 863-867)

„Bo slepým oni sľúbili, že uvidia,
a hluchí, ajhľa, slovo Písma počujú,
lebo je Boha poznať totiž potrebné.“

- túto časť básne si môžeme vysvetliť viacerými spôsobmi :
napr. autor prirovnáva pohanov k slepým a hluchým. Slepota ako symbol života v tme, Písmo – Biblia ako symbol zjednocujúceho svetla – v tom vidí autor ich spásu, čo vyjadruje prvým veršom.

Hluchota je symbolom neporozumenia – vieme, že Biblia bola písaná v zväčša v latinčine, teda pre náš ľud nezrozumiteľná. Proglas je však predslovom Biblie prelozenej do staroslovienčiny – preto hluchí slovo Písma už počujú.

- alebo chce naznačiť, že na to aby sme pochopili Božiu podstatu, dar viery, zmysel Písma jeho idey... nepotrebujeme pozemské zmysly, stačí len otvorené srdce a duša.

- chce vyjadriť, že Boha síce nevidíme očami a jeho slová nezachytíme sluchom, ale prihovára sa k nám z jeho sídla v našej duši.

- V poslednom verši autor plne vyjadruje svoje presvedčenie, príčinu, prečo je také dôležité poznať Písmo. Na to, aby sme mohli splniť svoju životnú úlohu, aby sme žili hodným životom, ktorý nám daroval Boh, musíme ho najprv poznať. Práve Biblia = Božie slovo = Sväté písmo – je tým zdrojom. Boh je pre kresťanov stelesnenie dokonalosti, dobra, spravodlivosti = všetkého pozitívneho, najväčší vzor, ktorý chcú dosiahnuť.

*„A preto čujte, čujte toto, Slovieni :
dar tento drahý Boh vám z lásky daroval,
dar boží je dar spravodlivej čiastky,
dar dušiam vašim, čo sa nikdy nescazí,
dar všetkým dušiam, čo ho vďačne prijmu.“*

- prvý verš nám prezradza, že Proglas bol určený na hlasné prednášanie pred zhromaždením ľudí – teda je písaný v rétorickom = rečníckom štýle:
- prvým znakom je oslovenie – môžeme postrehnúť, že poslucháčmi sú Slovieni. Ďalším znakom sú obrazné pomenovania, symboly, široké spektrum jazykových figúr a trópov, ktorých v básni nájdeme neúrekom – rétorický štýl je hybridom umeleckého a odborného štýlu.
- s tým súvisí aj synkretizmus, ktorý spočíva v miešaní lit. žánrov – odbornej a umeleckej literatúry – autor v básni využíva mnohé umelecké prostriedky, ale jeho podstatou je vysvetlenie dôležitosti literatúry ako takej - najmä Biblie
- v tejto slohe má významné postavenie slovo dar, ktoré sa opakuje na začiatku veršov (dochádza tu teda k anafore). Sväté písmo ako dar boží – darovaný z lásky. Písmo je teda aj symbolom lásky, ktorú nám chce Boh odovzdať. Je darom pre všetkých a je darovaný rovnakým dielom, nik nedostane viac ani menej – pred Bohom sme si všetci rovní. Autor vyzdvihuje jedno z hlavných posolstiev kresťanstva = duchovné posolstvo Písma, jeho nesmrteľnosť - nie je to nič materiálne, čo má istú životnosť. Písmo je zosobnením lásky, dobra, spravodlivosti ... – je večné. Tento dar môžeme prijať, avšak aj odmietnuť – nevnučuje sa.

*„Marek i s Matúšom a s Lukášom i Ján
národy všetky takto učia, hovoriac :“*

- autori štyroch evanjelií – ich spomenutím im vyjadruje hold = obdiv a úctu ako učiteľom národov. Súhlas s ich myšlienkami, chce autor vyjadriť citáciou s ich prehovorov nachádzame tu teda ďalší znak stredovekej lit. – citovanie myšlienok, prepis z diel významných cirkevných autorit.

*„Všetci, čo chcete svoje duše krásnymi
uzrieť, a všetci po radosti túžiaci,
túžiaci temno hriechu navždy zapuďiť
a sveta tohto hniloby sa pozbaviť
a rajský život pre seba zas objaviť
a horiacemu ohňu navždy uniknúť,
nuž čujte, čo vám vlastný rozum hovorí
nuž dobre počuj, celý národ Sloviensky,
vypočuj Slovo od Boha ti zoslané ...“*

- autor vyzdvihuje významné posolstvo Božieho slova – krásu ducha, ktorú vyvyšuje nad bezvýznamnosťou pominuteľnej krásy tela, prinášajúc nám radosť. Zbavenie sa všetkých hriechov, čím zbaví svet ich následkov, ktoré prirovnáva k hnilobe. Prináša nám rajský večný život – tzv. život spravodlivých, čím nás zachráni pred horiacim ohňom – symbol pekla – týmto kontrastom nás autor nabáda na, podľa neho, správnu cestu.
- opäť náboženská symbolika
- autor sa tiež obracia na nás s otázkou : Aký život je nám drahší ? Ten pozemský, čo nás neskôr zavrhnú do kráľovstva diabla alebo kráľovstvo večného života. – tu sa prejavuje transcendentálnosť trošku v pozmenenej interpretácii – všetko, čo nemá za cieľ alebo výsledok prijatie do božieho kráľovstva je nezmyselné a bezvýznamné. Preto nás autor prosí, aby sme si pozorne vypočuli a zamysleli sa, čo nám chce Boh povedať.

*„Slovo, čo hladné ľudské duše nakŕmi,
Slovo, čo um aj srdce tvoje posilní,
Slovo, čo Boha poznávať ťa pripraví.“*

- hlad ľudských duší – po duchovnom naplnení, po poznaní, po dosiahnutí nadpozemského...
 - to je pokrm pre um i srdce, Slovo a viera posilňuje.
- Boh je taký superlatív, že na to, aby sme úplne prenikli a pochopili jeho podstatu, musíme prejsť dlhou prípravou – to nám umožňuje Písmo – skúškou je práve život pozemský. Ak tú skúšku prekonáme, čaká nás miesto po jeho pravici, ak nie ...

*„Tak ako radosť nezasvitne bez svetla,
by oko celý boží svet v ňom uzrelo,
bo všetko nie je krásne, ani zreteľné,
tak ani duša, žiadna duša bez písmen
vedomia nemá o tom božom zákone,
zákone knižnom, o zákone duchovnom,
zákone, cezeň boží raj sa zjavuje.“*

- tak ako krásny slnečný deň podmieňuje radosť a naopak zamračené počasie melanchóliu, tak aj duša potrebuje Božie slovo, aby uzrela krásu, ktorá jej je v tme „Božej nemoty“ zahalená.
- autor tiež upozorňuje prečo je dôležité, aby bolo Božie slovo písomne zachované = knižná forma Biblie a teda aj jej preklad.
Pretože to, čo je písomne zachované je večné, dostupné, aby sa naň každý mohol kedykoľvek obrátiť, aby plne pochopil božie zákony, krásu božieho sveta, zákony duchovné – čo nás vvedú až do božieho raja, duchovne aj posmrtné.

*„Bo ktorý sluch, čo strašný rachot hromový
neočuje, stáť bude v bázni pred Pánom?
Bo nos, bo čuch, čo vôňu kvetu nevníma,
akože môže zázrak boží pochopiť ?
Bo také ústa, ktoré sladkosť necítia,
človeka činia, akoby bol z kameňa.“*

- autor si kladie rečnicke otázky (ďalší znak rečnickeho štýlu), upozorňuje na skepticizmus ľudí, tých, ktorí pokiaľ neuvidia dôkaz, strácajú vieru.
Tu vyjadruje autor poznanie o Svätom písme ako o dôkaze veľkolepých činov Boha – stvoriteľa sveta i všetkého živého ... – čo sú tým pravým, nezvratiteľným dôkazom, u človeka vzbudzujúcim obdiv a bázeň, bohabojnosť.
Tiež však upozorňuje na to, že božskú podstatu nemôže pochopiť každý. Ako človek bez čuchu plne nepochopí krásu kvetov, ústa, ktoré nepoznajú sladkosť – sú akoby zatrpknuté tým, že sú ochudobnené, na chuť, ktorú nepoznajú.
Výsledkom je, že : Človek, ktorý nespozná a nerozumie krásu, ktorú mu Božie slovo ponúka, je ako z kameňa.

*„A ešte väčšmi od človeka z kameňa
je mŕtva duša, každá duša bez písmen.“*

- autor upozorňuje opäť na bezvýznamnosť potrieb pozemských, oproti tým duchovným.
Horšie ako strata zmyslov pozemských – zrak, hluchota, čuch, chuť, vnem, je strata zmyslov duchovných – viera, poznanie – duša bez písmen – ako symbolom literatúry, kníh, zdrojom vedomostí, poznania ... , ktoré duša pre svoj život nevyhnutne potrebuje
- opäť sa tu prejavuje transcendentálnosť.

*„No že my, bratia, sme to všetko zvážili,
znamenitú vám radu teraz povieme,
ktorá vás všetkých, všetkých ľudí pozbaví
života zvieracieho, žitia smilného,
aby ste s myslou, s nerozumným rozumom,
keď počujete slovo v cudzom jazyku,
nepočuli v ňom znieť iba zvon medený.“*

- verš začína oslovením (tentoraz - bratia),
 - vykresľuje rozhovor autora, t.j. prednášajúceho, a čitateľa = poslucháča.
 - autor je zároveň učiteľom, ktorý nám chce poradiť a zároveň nás varovať pred pochybením rozumu, bezduchým pohanským životom. Práve kultúra a vzdelanosť nás odlišuje od zvierat, práve ich šírením sa chce autor v tomto boji zaslúžiť.
- Upozorňuje tiež čitateľov-poslucháčov na rečníkov, prirovnávajúc ich k medenému zvonu, ktorí vravia síce krásnym, ale cudzím jazykom. Pod cudzím jazykom si skôr predstavuje nezrozumiteľnosť rečníkovho prejavu, ako cudziu reč. Aby im nestačila len ľubozvučnosť slov, ale aby ich zaujímala ich podstata, posolstvo, ktoré nám chcel ich autor povedať, aby sme sa z nich vedeli poučiť, uviesť ich do života.

*„Bo svätý Pavol učiteľ nám hovorí,
keď najprv k Bohu prosbu svoju predniesol :
Chcem radšej iba päť slovo povedať,
rozumom prostým chcem tých päť slov vyriechnuť,
aby aj bratia všetko porozumeli,
než nezrozumiteľných slov riečť tisíce.“*
*Pretože človek ten, čo nerozumie sám,
čo nedoloží podobenstva múdreho,
ako by mohol pravú reč nám povedať?*

- tu sa obracia na slová apoštola Pavla – ktorého nazýva učiteľom – opäť citácia významnej cirkevnej autority.
 - nezáleží na kvantite vyriechnutých slov, ale na ich kvalite, na tom čo poslucháčovi odovzdali, či vystihli to, čo chcel ich pôvodca vyriechnuť.
- autor zvyrazňuje postavu rečníka. Ten kto vraví o dôležitosti, vznešenosti, múdrosti ... Svätého písma a sám mu nerozumie, ten, čo nevyriečne priliehajúci príkladu, neosloví nikoho, vyberá si cestu nezrozumiteľnosti = dosiahne to isté, akoby mlčal, nepovie nič
 - aj keď reprodukuje veľké myšlienky.
- autor teda podčiarkuje najmä porozumenie slov, textu.
- hlavná idea odseku by mala byť cieľom rečníckeho prejavu.

*„Pretože ako skaza visí nad telom
všehubiaca a nad hnis väčšmi hnijúca,
keď telo nemá patričného pokrmu :
práve takisto každá duša upadá
v žití, keď žije bez božieho života,
keď nepočuje nikde slova božieho.“*

- je zaujímavé, že autor prirovnáva dva protipóly – dušu a telo – to čo je nesmrteľné, to čo je pominuteľné, božské a pozemské, duša – čistota, nevinnosť, telo – sídlo hriechu. Dva princípy ľudskej bytosti – v kresťanskom svete často vedúce boj.
- Autor však našiel niečo, čo ich spája – pokrm – duša takisto umiera bez „pokrmu“ ako telo, aj tu sú však isté rozdiely. Narozdiel od tela, ktoré prijíma pokrm pozemský, duša prijíma duchovno, ktoré je dôležité pre jej rast, rozvoj, život – zdrojom je práve Božie slovo.

*„Iné však ešte podobenstvo premúdre
povedzme, ľudia, ľubiac sa vospolok,
túžiaci božím rastom rásť už odteraz;
bo kto by túto prostú pravdu nevedel :
tak ako semä, ktoré padlo na nivu,
takisto každé ľudské srdce na zemi
dážď božích písmen potrebuje pre seba,
aby plod boží vzrástol v ňom čo najväčšmi.“*

- autor oslovuje ľudí, ktorí si vybrali túto Božiu cestu – cestu lásky a božieho rastu - chcú odteraz duchovne rásť a vysvetľuje im na ďalšom príklade, že dážď božích písmen zúrodňuje dušu i srdce, kde rastie plod boží – autor chce zvýrazniť dôležitosť božích písmen – teda Biblie, Svätého písma, Božieho slova - vo vývine duše ako tej najdôležitejšej podstate človeka, využíva na to metaforu dažďa ako zúrodniteľa pôdy duchovného života, bez ktorého by zahynul.

*„Kto môže všetky podobenstvá povedať,
čo národ bez kníh obžalujú, usvedčia,
že nehovorí hlasom zrozumiteľným ?
Veď čo by ten muž poznal všetky jazyky,
nevyslovil by bezmedznú ich bezmocnosť.“*

- autor svojou rečníckou otázkou vyzdvihuje dôležitosť kníh, písma a vzdelanosti pre každý národ, nie len pre jednotlivca, pretože niet takého jazyka, čo by vedel bezmedzne vyjadriť nevysloviteľnú bezmocnosť nevedomosti, úpadku rozumu a duše, duchovných hodnôt, kultúry, všetkého, čo nás tak oddeľuje od zvierat. Tým, že sa im niektoré národy približujú, sa tým ostatným vzdalujú, akoby hovorili nezrozumiteľne.

*„Predsa však svoje podobenstvo prikladám,
významu mnoho v málo slovách hovoriac.
Lebo sú bez kníh nahé všetky národy,
bo nemôžu sa boriť v boji bez zbroje
a protivníkom a duší našich záhubcom,
odsúdené sú večnej muke za korisť.“*

- autor sa chce predsa len pokúsiť vyjadriť v čom spočíva tá bezmocnosť národov bez kníh.... Dozvedáme sa, že všetky národy bez kníh sú nahé, bez zbroje v boji proti protivníkom a záhubcom našich duší, ktoré sú odsúdené ako ich korisť na večné muky. Otázkou je, kto sú tí nepriatelia, protivníci – nevedomosť, ostatné vzdelané národy, pohanstvo, radosti pozemského života ? Keďže sa Proglas viditeľne zaoberá náboženskou tematikou, bude tým nepriateľom všetko, čo nás vedie z Božej cesty, k spáse duše. Myslím, že v tom spočíva tá autorova myšlienka nahoty národov bez kníh. Ľudia si nemajú ako upevňovať svoju vieru, sú bezbranný voči diablovi, ktorý je v kresťanskom svete pôvodcom zla, nevedia sa vyvarovať hriechom, nemajú sa čím inšpirovať, riadiť sa.

*„Ktorí však nepriateľa nemilujete,
národy, čo s ním veľmi chcete boriť sa,
otvorte dvere svojho ducha pozorne,
zbroj tvrdú teraz prijímajte národy,
kovanú krásne v knihách Hospodinových,
ktoré tak tvrdo mliaždia hlavu diablovu.“*

- autor sa spytuje a zároveň vyzýva tých, čo sú odhodlaní bojovať proti nepriateľovi, nech pozorne prijímajú posolstvá z Biblie, ktoré prirovnáva ku krásne kovanej tvrdej zbroji a ktoré ničia všadeprítomné zlo. Vyzýva tiež poslucháčov, aby proti tomuto zlu bojovali mierovou cestou – cestou duchovnej sily, a nie silou zbraní, ktoré pokladá za prejav pohanstva.

*„Lebo kto totiž prijme tieto písmená,
tomu sám Kristus svoju múdrosť vyjaví
a vaše duše písmenami posilní
i skrze apoštolov, skrze prorokov.“*

- ústredným prameňom kresťanstva je Biblia, najmä Nový zákon, ktorého najvýznamnejšie postavy sú Kristus, apoštol, proroci, ktorí sú aj zároveň jeho spoluautormi. Práve ich múdrosť, myšlienky a rady nám majú v tomto boji pomôcť.

*„Pretože tí, čo hovoria ich slovami,
i nepriateľa budú schopní zahubiť,
víťazstvo dobré svojmu Bohu prinesú,
hnilobnej skaze svojho tela uniknú,
tela, čo v hriechu ako vo sne živorí,
nepadnú oni, ale pevne zastanú...“*

- autor vysvetľuje, prečo je dobré držať sa rád a múdrostí Svätého písma, využíva na to mnohé pôsobivé obrazy. Podstatou tohto boja je, že „bojovníci“ zachránia svoje telo i dušu pred hriechmi, ktoré prirovnáva k hnilobe, ktorou trpí telo. S ubezpečením, že : Tí, čo poslúchnu nepadnú! S presvedčením, že Bohu prinesú víťazstvo !

*„pred Bohom ako udatní sa prejaví,
po pravici si stanú trónu božiemu,
keď príde ohňom súdiť všetky národy,
s anjelmi budú radovať sa naveky,
naveky sláviac Boha milostivého,
piesňami z tých kníh ospevujúc naveky
svojho Boha, čo nad ľuďmi sa zmilúva...“*

- autor sa obracia na Deň posledného súdu = Zjavenie sv. Jána = apokalypsa, kedy tí, čo žili kresťanským životom budú odmenení, v básni opísaným, večným životom v Božom kráľovstve. Zaujímavé, že tu nie je spomenutý trest pre tých, čo nevytrvali na Božej ceste, každý vie, že budú potrestaní pekelnými mukami. Autor nechce poslucháča prinútiť k viere, chce ho presvedčiť, nevyužívajúc akékoľvek násilie. Odvoláva sa na to, že aj Boh sa nad ľuďmi zmilúva.

*„ktorému preto všetka sláva prislúcha,
i česť i chvála, boží Synu, v jednote
so svojím Otcom, s Duchom svätým v Trojici
na veky vekov od každého stvorenia.“*

- autor na záver vyjadruje so značným pátosom svoju vďačnosť a úctu svätej Trojici, ako hlavným symbolom kresťanskej viery. Pevné presvedčenie vyjadril spojením „na veky vekov“.

„Amen.“ - Amen znamená tak je - nech sa tak stane.